

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף חיים זי"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א

כניסת שבת: 19:15

יציאת השבת: 20:25 לדעת ר"ת: 20:58

אורי וישעי

הגיליון התורני
פרשת פנח

בתם פז – מאוריקס פרשת פנח

עטרת פז

ענוה גדולה

למה נתן משה שם רק ליהושע, ולא לכולם, אומר ה"תרגום יונתן", שראה משה ענוותנותו של יהושע, חשש שמרוב ענוותנותו ימשך אחר המרגלים, ולכן הוסיף לו אות לשמו. פעם נכנס אדם לאחד הרבנים, והרב הכניס אותו בלי תור. וכששאלו אותו לפרש הדבר, ענה להם שכתוב בחז"ל שלעתיד לבוא יכנסו בגן עדן לפי סדר הא-ב, ועונים יכנסו בלי תור, שכתוב לענוים יתן חן. והאדם הזה עניו, מפני זה הוא הכניס אותו קודם לאנשים אחרים. ובזה מתורץ איך משה רבינו הוסיף את האות י' ליהושע בן נון, הרי יהושע שהיה צריך ליכנס בגן עדן באות ה' שקראו לו הושע בן נון, עכשיו שהוסיף לו את האות י' יהושע, הוא יצטרך לחכות עד האות י'. אלא שהרי כתוב בתרגום יונתן שמשא ראה את ענוותנותו של יהושע, לכן הוסיף לו את האות י'. אם כן הוא יכנס בלי תור.

בניה מן השמים

כתוב במדרש, שכשישראל יצאו ממצרים, אמרו הגויים, עכשיו יכנסו ישראל לארץ ויהרגו את כולם, ככתוב "לא תחיה כל נשמה", אמרו, גם לי גם לך לא יהיה, ולכן כרתו את כל העצים, ושיברו את כל הבתים, והחריבו את כל הארץ, כדי שלא יהנו ישראל ממנה. כשנגזר על ישראל שיהיו במדבר מ' שנה, עקב חטא המרגלים, ראו הגויים שבני ישראל לא נכנסים לארץ, אמרו, שכנראה התחרטו מרצונם לבא לארץ, עמדו ובנו את הכל מחדש, ונטעו אילנות, פרדסים וכרמים, וכך המשיכו לבנות ולטעת עד סוף מ' שנה, ובני ישראל באו לארץ חדשה עם פרדסים וכרמים. וזהו מה שאמר הכתוב "ערים גדולות וטובות אשר לא בנית ובתים מלאים כל טוב".

ציצית

כתוב בפרשת ציצית "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם, ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת". שואל רבנו האור החיים זי"ע, למה הפסיקה התורה בתיבת "לדורותם" באמצע הפסוק לפני "פתיל תכלת", אלא שבא לרמוז, שהתכלת לא יהיה לדורות, אלא שייפסק, ואי"ה נזכה לגאולה השלימה, ויתגלה לנו התכלת.

אם ככה רמזו הכ"א

הגר"א ז"ל לפני מותו בכה, אמרו לו תלמידיו, הרי אתה עובד את ה' כל ימך, ולמה יש לך לבכות, בודאי שתזכה לעולם הבא. אמר להם, שהוא בוכה שהוא הולך מעולם כזה, שאפשר לזכות בעבור כמה פרוטות, במצות ציצית ששקולה כנגד כל התורה כולה, ושם כבר אי אפשר לזכות במצוה רבה זו.

המרגלים פותחים ואומרים: "באנו אל הארץ אשר שלחתנו, וגם זבת חלב ודבש היא, וזה פריה. אפס כי עז העם היושב בארץ". כלומר, אמנם נכון, הארץ טובה, אבל לא נוכל לנצח את העמים היושבים בארץ. מה אפשר לעשות. אז פָּלַב בן יפונה אומר: "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה". והמרגלים משיבים: "לא נוכל לעלות", ומוסיפים שהארץ בכלל לא טובה, "ויוציאו דבת הארץ", ויאמרו כי זו "ארץ אוכלת יושביה".

מתברר כעת, שהסיבה היא לא רק מפני העם החזק, אלא כי הארץ בעצמה איננה מוצאת חן בעיניהם. לכן יהושע וכלב חוזרים ואומרים: "טובה הארץ מאד מאד". זו ארץ חלב ודבש. שהרי למה צריכים הם לומר זאת? הרי לא על כך הדיון, אלא הדיון הוא האם יש לישראל כח להלחם ביושבי הארץ, אבל שהארץ טובה הרי כולם מסכימים, וכך הרי אמרו המרגלים מתחילה, שהיא ארץ "זבת חלב ודבש". אלא כנראה שכל מה שאמרו בתחילה, לא היה זה מה שהם חשבו באמת, אלא כדי שיתקבלו דבריהם פתחו ואמרו שהארץ "זבת חלב ודבש". אבל בעצם הם לא חשבו כן ולא היו מעוניינים בארץ.

באמת כך גם מעיד עליהם הכתוב בהמשך, שהם מאסו בארץ, ככתוב: "וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה והבאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה". אתם מאסתם את הארץ. וכך גם נאמר בתהלים (קו, כד): "וימאסו בארץ חמדה, לא האמינו לדברוי". נמצא כי חטא המרגלים היה בזה שהוציאו דיבה על הארץ, שהארץ אינה טובה, וכפי שאומר הכתוב: "וימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ רעה במגפה לפני ה'..", הם נענשו לא על זה שלא האמינו בקב"ה אשר יכול להלחם להם נגד העמים שבארץ, אלא על שהוציאו דיבה על הארץ, שדברו לשון הרע. על כך הם נענשו, אך לא על זה שכפרו בכיכול ביכולתו יתברך שמו, האף אמנם שהם טענו זאת גם כן.

חכמינו ז"ל אמרו שמתחילת הליכתם הלכו המרגלים בעצה רעה. הם לא רצו להיכנס לארץ, ומפני שלא רצו, כל מה שראו פרשו לרעה. אילו היו הולכים מתוך רצון טוב, מתוך תשוקה להיכנס לארץ הנבחרת, לארץ אשר ה' בחר בה, הם היו רואים את מעלותיה של ארץ-ישראל, ארץ האבות, ארץ הקודש, ומתוך אהבתם אותה היו אומרים כי אמנם העם היושב בה חזק, אבל הארץ נפלאה היא, ואי-אפשר בשום אופן לוותר עליה, כי רק בה יוכל עם ישראל להגיע לשלמותו, רק בה יוכל להוציא את כוחותיו הרוחניים אל הפועל, ולכן כל קושי לא יכבד עלינו, ואנו מוכנים להתמודד אתו, כי אי-אפשר בלי הארץ הזו, ובודאי ריבונו של עולם יעזרנו, כי אי אפשר אחרת.

ד"ת לע"נ ר' מרדכי ניזרי בן סוליקה ז"ל

העלון נודב על ידי ידידינו רב פעלים לתורה ולתעודה ר' דוד ניזרי ורעייתו שתחי'

א"ת משפטי אמת

הכותב: הדיין, הרה"ק ר' אברהם שיראזי שליט"א
נושא: מנהג מבטל הלכה, האומנם?

קומי אורי - הצלת נפשות בזכות השבת

סיפור לשבת

בשלהי חודש תשרי תשכ"ג בעיצומה של תפלת שחרית התעלף מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל ראש ישיבת ליקווד בארה"ב, למחרת הועבר ספר התורה החי אל בית החולים, כעבור עשרה ימים ראו הרופאים שיש צורך בניתוח דחוף מסובך וקשה, ומכאן נתגלגלו העניינים בסערה, כשבשלושת השבועות הבאים הכין ראש הישיבה את נשמתו לקראת כהונתו כריש מתיבתא בישיבה של מעלה.

ועידת רופאים נתנה הוראה חד משמעית ברורה ויציבה, שאין לו לרב להכניס שום דבר מאכל לתוך פיו, גם לא טיפת משקה כל שהיא, מעתה קיבל החולה זריקות, והיובש בפה היה נורא שאין לתארו, לשונו הסתכסה בין שיניו והתנועעה בכבידות, אך הרופאים לא הסכימו להכניס לתוך פיו אפילו שלפוחית קרח קטנה, הדיבור נעשה קשה ביותר, והצמא כבד מנשוא, "תדבק לשוני לחיכיי", וכידוע הרי זה אחד מהייסורים הנוקבים ויורדים עד דכדוכה של נפש, כי הצמא איום ונורא כשהוא מקיף את כל הנימים שבגוף השפתיים משוועות בצער למעט מים.

ההשתדלויות לא נשאו פרי וגם טיפת מים אחת לא נודלפה בין שפתיו של הארי החי, הרופאים ממאנים עד שביום רביעי באותו שבוע הסכים רופא זוטור שכיחן כרופא תורן, שיגישו לרבי אהרן סוכריה עם מקל קטן, בראשה קמרון זעיר של לחות, וירווח לו קימעה מן היובש המכלה כל חלקה טובה בגופו.

נתאר לעצמינו את האושר שננסך בתלמיד שעמד ב"משמרת", בשעה שהסכים הרופא לבקשתו של ראש הישיבה להפחית מצריכת הפה - עתה יפתח רבי אהרן את שפתיו הצחות, וירווח לו - סבר התלמיד.

פסע התלמיד בצעדים רחבים, כמעט תחב את ידו לתוך פניו היוקדים של רבי אהרן, ונתן לו את הסוכריה, כשאנחת רווחה נשמעת מפיו.

אך רבי אהרן - סיפר התלמיד, 'הרהר, אולי מהרהר באיזו שהיא סברא, הסוכריה מושטת לפניו והוא ראש הישיבה מחכך במחשבתו רגע קטן ומפטר - "אשמור זאת לכבוד שבת קודש" - הפטיר, הדיבור קשה עליו, אבל כך נשמעים הדברים, אשמור זאת לכבוד שבת...

יום רביעי מסתיים, ואחריו בא יום חמישי, וגם שישי, והגר"א בשלו - "אשמור זאת לכבוד שבת", ביום שישי הבחין מי מהרופאים הראשיים כי מונחת לה איזו שהיא "סוכריה" סמוך למראשותיו של ראש הישיבה, ואסר בהחלט לתתה, ומאוחר יותר אף התברר, כי לו היה לוקח הגר"א את הסוכריה, היה נתון הוא במצב של סכנה ממש, ובכח אהבתה של השבת, זכתה שהיא הצילה את חייו. (מתוך שבת במחיצתם של גדולי ישראל הרב וילנר)

הכלל בכותרת המאמר, נראה מעט מבהיל. וכי מנהג שהונהג על ידי בשר ודם יבטל הלכה צרופה? אך הנה, אין הדבר מבהיל כפי שהוא נשמע, ואבאר:

ראשית, אקדים ואומר, כי, הכלל הנ"ל נאמר בהקשרים הנוגעים גם לדיני איסור והיתר ודיני ברכות, אך במאמר זה לא אתייחס אלא להקשרו בדיני ממונות, כדלהלן:

דוגמא ראשונה: ראובן הינו בעל מטעי פרי. שמעון רכש ממנו את הזכויות על פירות המטעים לחמש שנים הבאות.

דוגמא שניה: ראובן בעלים של מפעל לייצור כלים מסוימים. שמעון הגיע עמו לסיכום בכפוף למעשה קניין, שהוא רוכש כמות מסוימת של כלים, במשך חמש שנים.

בשתי הדוגמאות הנ"ל, הקניין שנערך בין ראובן לשמעון היה על דבר שעדיין לא בא לעולם. הפירות עדיין לא צמחו והכלים עדיין לא יוצרו. במסגרת ההלכה, נפסק, כי, אין אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם. שני טעמים נאמרו בדבר: א. יש בפעולה שכוו חוסר גמירות דעת, שכן, הקונה אינו רואה את אשר הוא קונה, מה גם שלא בטוח שהמוכר יעמוד במטרות, וכמו כן - שמא איתני הטבע יפגעו בעסקה, כדוגמת אי צמיחת פירות. משכך, אין הקונה סמוך ובטוח שהעסקה תגיע לסיומה. ב. כאשר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אין לקניין על מה לחול, משכך, חסר רכיב חשוב במהות הקניינית.

לאור קביעה הלכתית מוחלטת זו, הרי, שאין תוקף לעסקה בשתי הדוגמאות הנ"ל, בעוד עינינו הרואות, כי, עולם החקלאות, המסחר, התעשייה, העסקים, מנהל בדרך זו, ואינו חושש לבעיית הקניינית דבר שלא בא לעולם.

השאלה שתעמוד לפתחנו, תהא, כלום יידחה המנהג מפני ההלכה, או שמא ידחה אותה מפניו?

חז"ל עסקו בזה בהרחבה במספר סוגיות בתלמוד. המפורסמת והמכריעה שבהן, מצויה במסכת בבא מציעא (דף עד.). לפיה, התנהלות עסקית ומסחרית המנוהלת בקרב הסוחרים ואנשי העסקים, אשר לפיה הם כורתים את עסקיהם, ועל פיה הם מבינים את מהות העסקה, יש בה בכדי לבטל הלכה מפניה, ולקבוע, שצורת המסחר והעסקים הנהוגה, תיחשב קניין. אמנם, מחלוקת היא בפוסקים, אם תוקפו של קניין המתהווה על פי המנהג, הינו, מהתורה או מדרבנן, אך הנה, הגישה הרווחת, היא, שתוקפו מן התורה, וכפי שכתב החתם סופר (ח"מ סי' יב), וכפי מסקנת הפת"ש על הש"ע, (ח"מ סי' ר"א). כמו כן, מחלוקת היא בפוסקים, אם המנהג מקבל תוקף שרירותי. גם בזה הגישה הרווחת היא שאכן הוא מקבל.

והנה, לכאורה, חז"ל עומדים מנגד ותמהים, כיצד מעוים הסוחרים לייצר מערכת קניינים מחודשת, שאינה כפופה לפסוקי התורה ומדרשיה?

התשובה לזה, היא, שחז"ל התוו את הקניינים התואמים את אופי העסקה על פי הפוסקים וכפי רוח תקופתם, ואף תקנו תקנות בדיני קניינים בכדי להקל על הסוחרים. המכנה המשותף והקו המולך בכל אותם קניינים, הוא, שהקניין אמור ללמד על גמירות דעת הצדדים. משכך, אם יש בין הנושאים ונותנים הבנה מסוימת, לפיה, דרך או הליך קניין מסוימים יוצרים רוגע נפשי ובטחון ברקמת העסקה, הרי שמתקיים בזה רצון התורה וחכמיה, על אף שדרך והליך הקניין לא מפורשות ורמוזות במסגרת ההלכה.

דברי התורה לעילוי נשמת מרת שושנה שיליאן בן פרידא ז"ל
לעילוי נשמת ר' כלאפו ארביב בן מסעודה ז"ל